

Передмова

Тематика третього номеру «Вісника Одеського художнього музею» пов'язана з публікаціями матеріалів, які відображують життя, діяльність і твори Івана Костянтиновича Айвазовського, двохсотліття з дня народження якого широко відзначає художня громадськість.

Наш музей, відкритий у жовтні 1899 р., тобто ще за життя художника, зберігає обширну колекцію його творів. Найбільш рання у збірці робота – підписаний та датований автором малюнок 1836 року «Художник пише етюд». Найбільш пізня – картина «Корабель», написана у 1899 році, за рік до смерті Айвазовського. Між цими творами – майже три чверті століття натхненної і наполегливої праці, що принесла авторові визнання та надзвичайну популярність кількох поколінь глядачів.

Розпочавши свій творчий шлях у вітчизняному мистецтві в епоху розквіту академізму, зазнавши захоплення романтизмом, віддавши дань реалізму передвижників, І. К. Айвазовський в останні роки життя був свідком появи й затвердження стилю модерн.

Величезна робота з упорядкування всеосяжного каталога-резоне творів І. К. Айвазовського ще попереду. Але на думку деяких дослідників творчості художника, ним було створено близько шести тисяч творів. Як можна було навіть перелічити цей грандіозний корпус картин і малюнків!? Чи увійшли до цього числа, наприклад, твори художника, що знаходилися у приватних збірках Одеси й прикрашали стіни особняків одеської знаті XIX – початку XX століть? Прізвища власників цих робіт та їх назви (на жаль, без дат виконання та розмірів) можна побачити в численних каталогах виставок з приватних збірок, що час від часу відбувалися у нашому місті.

І тут питання розпочинають множитися в геометричній прогресії: ким були ці збирачі? як і коли картини І. К. Айвазовського потрапляли в їх збірки? яка їх подальша доля тощо... Наведемо лише один з багатьох прикладів. На зорі XX століття власник обширної картинної галереї мільйонер О. П. Руссов в опублікованій ним презентації власної збірки «Опис картинної галереї Руссова» зазначав наявність в колекції двадцяти творів Айвазовського. У друкованому каталозі колекції значилося одинадцять, з яких зараз у зібранні художнього музею наявні лише чотири роботи. Доля інших залишається невідомою.

Історикам мистецтва, музейним працівникам при практичному зіткненні з конкретикою існування творів майстра часто доводиться зустрічатись з тим, що один і той самий твір має різні назви і датування. Не менше питань і з встановленням провенансу. Величезна популярність Айвазовського призводила й досі призво-

дять до появи на антикварному ринку значної кількості копій та варіантів, що не мають нічого спільного з приналежністю пензлю видатного мариніста. Цей процес не здатні зупинити навіть новітні методи техніко-технологічних досліджень.

У спробах встановити істину велике значення для дослідників мають прижиттєві видання каталогів, листування художника, архівні документи, а також матеріали періодики.

Одеська періодика, що відобразила багато подій життя Айвазовського, – дійсно всеосяжна. До цього збірника увійшли лише тексти, що стосуються виставкової діяльності художника в нашому місті. Газетні статті того часу відрізняються надмірною багатослівністю та славослівністю, проте було вирішено републікувати тексти повністю, оскільки в них, окрім хвали таланту майстра, є важливі факти – точні назви виставок, зазначення місця та дати їх існування, на осіб, що брали участь в їх організації, а головне – назви творів, опис сюжетів, композиційних та колористичних особливостей, дані про продажі картин та інше. Друга причина републікації – нестримно, не дивлячись на сучасні технічні можливості копіювання, «згасаючий» матеріал унікальної старої періодики.

До збірки увійшли й раніше невідомі архівні документи, пов'язані як з І. К. Айвазовським, так і з його сім'єю.

Публікації, запропоновані у збірнику, – данина пошани від музею Майстрові, ім'я якого продовжує захоплювати та надихати нащадків і на порозі третього століття.

Наша щира подяка за співпрацю:

Державному архіву Одеської області,

Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України,

Одеській національній науковій бібліотеці,

Науковій бібліотеці Одеського національного університету
ім. І. І. Мечникова,

Петрик Лідії Павлівні,

Лясоті Галині Григорівні,

Абрамовій Марії Віталіївні.

Директор Одеського художнього музею
В. А. Абрамов